

Az internetes lehívásra hozzáférhetővé tétel közös jogkezelés útján történő engedélyezésének egyes gyakorlati kérdései

Faludi Gábor – Szinger András – Tóth Péter Benjamin

(megjelent: Védjegyvilág – A Magyar Védjegy Egyesület Negyedéves tájékoztató kiadványa, XII. évf., 2002. 2. szám)

lezárás: 2002. április 16.

(A cikk kiindulópontját és egyes részleteit a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesületben 2002. március 4-én a közös jogkezelő társaságok képviselőinek részvételével tartott panelbeszélgetésen elhangzottak adják)

Tartalom:

1. Jogi alapok
2. Az irodalmi művek online felhasználásának engedélyezése a gyakorlatban
3. A szerző saját műveinek online felhasználása
4. A lehívásra hozzáférhetővé tétel engedélyezési gyakorlatának nemzetközi összefüggései
5. A lehívásra hozzáférhetővé tétel legújabb területe: mobiltelefon-csengőhangok online felhasználása
6. Az információs társadalommal összefüggésben szolgáltatást nyújtók felelősségének korlátozása és az értesítési-eltávolítási eljárás

1. Jogi alapok

A szerzői alkotások és szomszédos jogi teljesítmények online felhasználása (szabatosabban: lehívásra hozzáférhetővé tétele) közös jogkezelés útján történő engedélyezésének jogi alapjait a WIPO 1996-os egyezményeivel (WCT, WPPT) összhangban teremtette meg az Szjt. 18.§ (2) bek., 19.§, 26.§ (8) bekezdés, 27.§., 35.§ (6) bekezdés, 73.§ (1) bekezdés e) pont, 74.§ (2) bekezdés, és 76.§ (1) bekezdés c) pontjaiban.

Ezen jogszabályi rendelkezések nyomán megszülettek, majd korszerűsödtek a kötelező közös jogkezelésbe tartozó jogok gyakorlásának (Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, Művészeti Szakszervezetek Szövetsége Előadóművészi Jogvédő Iroda), valamint az önkéntes közös jogkezelésbe vont jog gyakorlásának (HUNGART – Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület) általános szerződési feltételeit tartalmazó jogdíjközlemények (Szjt. 90.§), amelyeket az érintett közös jogkezelő egyesületek már 2000, illetve 2001 óta alkalmaznak.

2. Az irodalmi művek online felhasználásának engedélyezése a gyakorlatban

Az irodalmi művek lehívásra hozzáférhetővé tételének engedélyezésére az Szjt. és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának közleménye (Magyar Közlöny 2000/10. sz.) által feljogosított Artisjus egyrészt abból indul ki, hogy e felhasználás mechanikai többszörözési eleme tekintetében nincs sem kötelező, sem önkéntes közös jogkezelés, míg a nyilvánossághoz közvetítési elemre vonatkozik a kötelező közös jogkezelés (Szjt. 27.§). Ezért a közös jogkezelés körében a jogosítás csak az utóbbi felhasználási módra vonatkozhat, a felhasználónak (itt: „tartalomszolgáltatónak”) pedig egyedi engedélyt is kell szereznie a mechanikai többszörözési jog jogosultjától, aki eredetileg a szerző. A szerző e joga alapján azonban adhat, és már a régi Szjt alapján is adhatott harmadik személynek

átengedhető, digitális technikát is felölelő többszörözési jogot valamely felhasználónak (értelemszerűen: könyvkiadónak). Emiatt lehetséges, hogy a lehívásra hozzáférhetővé tett többszörözési elemre vonatkozó engedélyezési jog nem a szerzőnél maradt, hanem valamely kiadónál van. Ha a jogátengedés a régi Szjt. hatálya idején történt, a könyvkiadó csak határozott időre szerezhette meg ezt a felhasználási és erre nézve másnak al-licenc adási jogot. Ha pedig a digitális többszörözési jog engedését tartalmazó szerződést a felek 1999. szeptember 1.-t követően kötötték, a kiadó akár határozatlan időre is megszerezte a harmadik személynek átengedhető, bármely technikát felölelő többszörözési jogot. A többszörözési jog jogosultjának személyét csak esetenként (művenként) lehet eldönteni. Ilyen értelmű levelet írt az Artisjus az MKKE-nek, amely azt mindeközéig válasz nélkül hagyta.

Szintén az irodalmi művek lehívásra hozzáférhetővé tétele engedélyezésének kérdése, hogy az új, online felhasználási mód a WIPO egyezmények és az Szjt alapján is elsősorban a nyilvánossághoz közvetítés fogalma alá tartozik. Az irodalmi művek hagyományos sugárzásának (a nyilvánossághoz közvetítés alapesete) közös jogkezelés útján való engedélyezése csak a „kisjogos” szépirodalmi művekre terjed ki, mert ezek hangoznak, hangozhatnak el „felolvasás” jelleggel a rádióban, illetve televízióban. Emiatt az online felhasználás engedélyezését is e körre szűkíti az Artisjus abból az okból, hogy csak az egyedileg nem gyakorolható jogok közös kezelése helyénvaló. Márpedig a nem szép-, hanem szakirodalmi (tudományos, technikai, orvosi, stb.) művek online felhasználását a szakirodalmi művek kiadói képesek engedélyezni, és a felhasználók is könnyen megtalálják e jogosultakat. Mindemellett e kiadók az online hozzáférhetővé tett jogát rendszerint maguk gyakorolják, mégpedig oly módon, hogy e felhasználási mód ne rontsa le a nyomtatott formában terjesztett kiadvány üzletét. Ha ehhez hozzáteszük, hogy az engedély többszörözési eleme rendszerint amúgy is a kiadók kezében van, az álláspont még inkább alátámasztottá válik.

A 2002-es Artisjus Jogdíjközlemény újdonsága, hogy az irodalmi művek online felhasználása fejében fizetendő díjakat a hozzáférhetővé tett irodalmi művek terjedelméhez (karakterek száma) igazítja.

3. A szerző saját műveinek online felhasználása

Sajátos problémakört képez a szerzők saját online „szamizdat” (itt politikai töltet nélkül a saját közzétételre utalunk) felhasználásainak engedélyezése. Az ütközés az Szjt 16.§ (1) bekezdésnek a saját felhasználásra való utalása, és a már nyilvánosságra hozott „kisjogos” irodalmi és zeneművek kötelező közös jogkezelését előíró 27.§ között látszik fennállni. Az egyik feloldási lehetőség: csak a még nyilvánosságra nem hozott, új művek első online felhasználását engedélyezhetik, illetve gyakorolhatják a szerzők. Ezt követően a saját felhasználás joga már nem gyakorolható. A másik következtetés pedig az lehet, hogy a közös jogkezelés csak a más személynek történő engedélyezést, mint joggyakorlási módot fogja át, a saját felhasználásra egyáltalán nem is vonatkozik. A második következtetés tetszetős, de nem lehet helyes.

Ehhez érveket a már ma is elterjedt, a közös jogkezelés halmazába eső saját felhasználások köréből lehet keresni. Ezek: a már nyilvánosságra hozott művek szerzői hangfelvétel-kiadásának közös jogkezelési engedélyezése és az élő nyilvános előadás (koncert). Ha e felhasználások kívül maradnának a közös jogkezelésen, az

- egyrészt a tagok esetében ütközne az általuk adott, a közös jogkezelés jogi alapját jelentő, kizárólagos képviseleti jogot adó megbízásba (Szjt. 88.§ (1) bekezdés a) pont, és az ezt tükröző alapszabályi rendelkezés: Artisjus Alapszabály VIII.2.1. pont),
- másrészt a nem-tag képviseltek elkülönítése egy felhasználás engedélyezése során gyakorlati ellehetetlenüléshez vezetne,

Megjegyzendő, hogy azon a szűk területen, ahol az Artisjus eddig mégis lehetővé tette a szerző saját nyilvános műfelhasználását, igen rossz tapasztalatok születtek. [A tényleges felhasználó által megvalósított felhasználás szerzői „kiadással” leplezése már hosszabb ideje komolyan veszélyezteti a hazai művek eseti hangfelvétel-kiadásának jogszerű engedélyezését. Ha ugyanis nem a szerző válik a hangfelvétel-előállítói szomszédos jog jogosultjává, hanem a szerző egyszerű sokszorosítói és/vagy

terjesztői közreműködőjének beállított hangfelvétel-előállító, és ezt a hangfelvétel borítóján található jogkezelési adat (pl. bekarikázott „P”-jelzés) bizonyítja, akkor nem lehet szó szerzői kiadásról, hiszen nyilvánvalóan nem a szerző a „kiadói” (helyesen: hangfelvétel-előállítói) jogosult.]

A hangfelvétel-kiadásnál maradvá: a közös jogkezelés fennállásának bizonyítása nemcsak a közös jogkezelő szervezet, hanem az érintett szerző érdeke is. Ha ugyanis valódi saját felhasználásáról van szó, ennek a közös jogkezelés körében történő ingyenes engedéllyel, és így okiratokkal való bizonyítása a szerző számára hangfelvétel-előállítói jogszerzést eredményez. Ha pedig nincs valódi saját felhasználás, a szerző javára a hangfelvétel-engedélyezéssel párosuló jogdíjigényt a közös jogkezelő egyesület érvényesítheti. (Az viszont nem tagadható, hogy a közös jogkezelés a szerző és a „közreműködő” hangfelvétel-előállító közötti esetleges szóbeli megállapodás alapján megvalósuló nem ellenőrzött pénzmozgást meglehetősen zavarhatja.)

Az élő előadások (koncertek) esetében szinte sohasem következik be az a tényállás, amely szerint a szerző kizárólag a saját műveit adja elő. Csaknem kivétel nélkül mindig szerepelnek a műsoron a szerző-előadótól különböző társszerzőktől, vagy más, sokszor külföldi szerzőtől származó művek. Emellett a saját felhasználás megállapíthatóságát még a csak saját művek előadása esetén is akadályozza az a tény, hogy az élő előadás (koncert) szervezője, tehát a felhasználó nem a szerző maga, hanem vagy a szerző részvételével létrejött együttes, amely polgári jogi társaság, vagy rendszerint valamely egyszerűbb gazdasági társaságként (kkt., bt.) megformált személyegyesülés, vagy a szerzőtől független jogi személy (ill. jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság).

A saját művek közös jogkezelés halmazába eső felhasználásának helyes értékelése csak a közös jogkezelési engedélyezés során történhet. A valóban saját hangfelvétel-kiadás engedélyezése ingyenesen történik, az élő előadás esetében pedig az átalánydíj mértékének meghatározása során kell megfelelő súlyt helyezni a saját művek előadására.

Kétségtelen, hogy komoly szerzői igény mutatkozik a „saját honlapok” fenntartására. Ennek az az oka, hogy egy honlap, és az arra mutató különböző keresőrendszerekben („információ megtalálását elősegítő segédeszköz” az elektronikus kereskedelmi törvény¹ 11.§-ban) jól elhelyezett hiperlinkek (utalások) útján aránylag kis költséggel – a hangfelvétel-kiadáshoz, vagy akár a koncert-szervezéshez képest pedig elenyésző ráfordítással - elérhető a szerző műveinek népszerűsítése. Jogi szempontból „tisztá” saját felhasználásról lehet szó, és e felhasználási mód saját gyakorlása abban tér el az előzőekben említett esetektől, hogy sokkal gyakrabban és egyszerűbben fordulhat elő az, hogy a tényleges felhasználó „a tartalomszolgáltató”, maga a szerző, tehát a természetes személy, és nem valamely, a szerző tulajdonosi részvételével létrejött más jogalany. Az MSZSZ-EJI a gyakorlatban engedélyezi - magától értetődően ingyenesen - az előadóművészi saját online felhasználást, de megfelelően szűkre szabott feltételek között.

Az nyilvánvaló, hogy a saját művek „online” felhasználását is – ha olyan művek lehívásra hozzáférhetővé tételéről van szó, amelyekre a kötelező közös jogkezelés kiterjed (Szt.27.§) a közös jogkezelés rendjében kell engedélyezni. Ezt a megállapítást az támasztja alá, hogy itt is (mint a hangfelvétel-kiadás engedélyezésében) számos határeset fordulhat elő, amikor vizsgálni kell, hogy valóban maga a szerző-e a felhasználó. Az is kijelenthető aggály nélkül, hogy a „tisztá” saját felhasználást ingyenesen kell engedélyezni. Végezetül azt is meg lehetne fontolni, hogy a közös jogkezelő egyesületek kínáljanak tagjaik számára honlapjukon ingyenes tárhelyet (vagy létesítsenek hiperlinket) a szerzők saját műveinek ingyenes lehívásra hozzáférhetővé tételéhez.

Szükséges a közös jogkezelő egyesületek együttműködése a szerzői /előadói online felhasználás ingyenes engedélyezése feltételeinek összehangolására. Ennek során ügyelni kell arra, hogy sem az összehangolt általános feltételek, sem egy esetleges „one stop shop” létesítése sem teszi lehetővé az engedély egy lépésben való megszerzését, ha kereskedelmi forgalomba hozott hangfelvételen kiadott, vagy filmalkotásban felhasznált művet is el kívánna helyezni a szerző /előadó a saját honlapján. A hangfelvétel-előállító /filmelőállító egyedi engedélye is feltétele ugyanis a jogszerű felhasználásnak (Szt. 76.§ (1) bekezdés c) pont, 82.§ (1) bekezdés c) pont). Ha az online felhasználás műsorszerű

(webcasting és simulcasting esetek), akkor a hangfelvétel-előállítói díjigények közös jogkezelés útján érvényesíthetők MSZSZ-EJI-MAHASZ közös Jogdíjközlemény, 1.2.,1.3. pontok, MK 2002/2, 165.o.)

4. A lehívásra hozzáférhetővé tétel engedélyezési gyakorlatának nemzetközi összefüggései

Az online felhasználások gyakran eleve nemzetközi jellegűek, és kérdéses, hogy hol (melyik ország jogvédő társaságánál) kell az engedélyt kérni. Ezt szabályozza az online nyilvánossághoz közvetítés engedélyezésére az ún. CISAC² Santiago Agreement, és a felhasználás többszörözési elemét rendező ún. Barcelona Agreement, amelyek több segítő szempont szerint lebontják a felhasználó/tartalom szolgáltató személyes jogának nemzetközi magánjogi kapcsolóelvét (gazdasági tevékenység központja stb.). Ezek az okmányok típusszerződések, melyek a közös jogkezelő társaságok közötti kölcsönös képviseleti szerződések online felhasználások engedélyezésére vonatkozó kiegészítésére szolgálnak.

Ennek alapján folytatja az Artisjus az engedélyezési gyakorlatát, amelynek jogi alapját a Jogdíjközlemények jelentik³. Ha a felhasználó (szolgáltató) nyilvánvalóan csak Magyarország területén magyar felhasználóknak kínálja fel szolgáltatását (erre utalhat pl. a szolgáltatás nyújtása során használt magyar nyelv), akkor az engedélyezés folyamán a külföldi felhasználás (nyilvánossághoz közvetítés, hozzáférést gyorsító tartós többszörözés, letöltés) fejében a letöltés helyén irányadó jogdíjat nem kell az engedély fejében fizetendő jogdíjba beleszámítani. Ha azonban a szolgáltatást külföldre is nyújtják, az engedély fejében fizetendő jogdíj magában foglalja a külföldi felhasználás fejében fizetendő jogdíjat is. Nem kell tehát a felhasználónak több zenei közös jogkezelő társasághoz fordulnia.

Megállapítható aggály nélkül a külföldi felhasználás, ha a külföldi állam területén tartós többszörözés (pl. az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások körébe tartozó tartalomszolgáltatás – művek saját szolgáltatásként lehívásra felkínálása, vagy bértárolás (hosting) történik. (Az más kérdés, hogy az elektronikus kereskedelmi szabályok alapján legalábbis az EU területén az utóbbi esetben a felhasználó felelőssége abbahagyásra-eltiltásra van korlátozva – vö. a magyar elektronikus kereskedelmi törvény 10.§).

Kérdéses azonban, hogy megvalósul-e a külföldi felhasználás, ha csak a mű saját célra történő letöltése, és/vagy a mű saját célra történő érzékelhetővé tétele történik külföldi állam területén. A példa: a magyar mobil távközlési szolgáltató előfizetője külföldön tartózkodva választ és tölt le a készülékére a szóbanforgó távközlési szolgáltató által letöltésre hozzáférhetővé tett csengőhangot. Ilyenkor a külföldi felhasználás csak a távközlési barangoló (roaming) szolgáltatás igénybevételében, és a magáncélú tartós másolatkészítésben nyilvánul meg. Az előbbi szerzői jogi értelemben közömbös pusztán távközlési adatátvitel (=mere conduit), amely az online felhasználás nemzetközi szerződéses alapját jelentő WIPO Szerzői Jogi Szerződés szerint is kívül esik a felhasználás (itt: a nyilvánossághoz közvetítés) fogalmán, és egyébként az elektronikus kereskedelmi szabályokban meghatározott feltételek bekövetkezése esetén (ld: 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről, 8.§) az említett felelősségkorlátozó szabályok hatálya alá is esik. Az utóbbi cselekmény a magyar Szjt 34.§ (1) bekezdés szerint – ellenkező irodalmi állásfoglalás, vagy ismert bírói döntés híján – szabad felhasználás. (Ezt az állítást az cáfolná meg, ha a Legfelsőbb Bíróság egy iránymutató elvi határozata kimondaná, hogy az említett felhasználás ütközik a szabad felhasználás általános, az Szjt. 33.§ (2) bekezdés szerinti korlátjaiba: „A felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.”)

Az igazi bökkenőt az okozhatja, ha abban az államban, ahol az előfizető tartózkodik, a szerzői jogi törvény nem tekinti szabad felhasználásnak a magáncélú másolatkészítés említett esetét (pl. Egyesült Államok). Ezt a helyzetet csak az a megoldás rendezheti többé-kevésbé, ha valamennyi jogvédő

társaság arra tekintettel állapítja meg – megfelelő, a szerződő társaságok saját és a szerződő fél államának területén megvalósuló felhasználás engedélyezésére is feljogosító kölcsönös képviseleti szerződés (ld. Santiago, ill. Barcelona Agreement) alátámasztásával – jogdíjait, hogy a megadott felhasználási engedély jogot ad a kölcsönös képviseleti szerződésekkel lefedett államok területén megvalósuló nyilvánossághoz közvetítésben és többszörözésben álló felhasználási cselekmények végzésére is. Ennek nyomán az online felhasználás globális jellege és a szerzői jogi védelem territorialitása immanens ellentmondásának feloldása a közös jogkezelő társaságok együttműködésének felosztási-elszámolási sávjába helyezhető. Itt nyilvánvalóvá válik a közös jogkezelés mint hatékony és egyszerű joggyakorlási módszer haszna.

5. A lehívásra hozzáférhetővé tétel legújabb területe: mobiltelefon-csengőhangok online felhasználása

Az elmúlt években jelent meg, és rövid időn belül hihetetlen népszerűsége telt szert zenei részletek mobiltelefon-készülékek csengőhangjaként történő felhasználása. Mind több cég indított a széles tömegek számára olyan szolgáltatást, amelynek során a mobiltelefon-használó készülékére SMS (rövid szöveges üzenet-szolgáltatás) útján egyszerű dallamokat küldenek el. Ez a szolgáltatás több jogi problémát vetett fel, egyértelműnek látszott azonban az, hogy mivel az egyes csengőhangok korábban létező művek részleteiből állnak, ez a szolgáltatás ezen művek felhasználását valósítja meg.

A csengőhangok online felhasználására a szolgáltatók közös jogkezelés útján szerezhetnek engedélyt, tekintettel arra, hogy

- a csengőhang-felhasználás nem színpadra szánt zenemű-részletek nyilvánosságához közvetítési célú mechanikai rögzítését (illetve rögzítéseit), és letöltést engedő lehívásra hozzáférhetővé tételét foglalja magában, ennél fogva az Szjt. 26. § (8) bekezdés második mondat, és 27. § alapján engedélyezése az Artisjus kötelező közös jogkezelésébe tartozik;
- a felhasználás jellege és körülményei miatt gyakorlatilag is lehetetlen a jogosultak által történő egyedi engedélyezés.

Ezt az értelmezést megerősítette a Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) állásfoglalása is.⁴

Az Artisjus a 2001. évre a már közzétett szerzőijogdíj-mértékek elveinek és arányainak alkalmazásával és a nemzetközi jogosítási gyakorlatra történő kitekintéssel állapította meg jogdíjait, majd 2002-ben már konkrét szabályokat is szerepeltet Jogdíjközleményében. Az Artisjus által bevezetett jogdíj olyan átalánydíjnak minősül, mely tekintettel van a felhasznált művek becsült védettségi arányára, és minden egyes lehívás után meg kell fizetni. Mindemellett más-más szabályok vonatkoznak a külön bevétellel nem járó, illetve a bevételt eredményező felhasználásokra. A széleskörű technikai lehetőségekre tekintettel a közös jogkezelő szervezet gyakorlatában – a Díjközlemény alapján – lehetővé teszi a felhasználó (szolgáltató) számára, hogy emeltdíjas szolgáltatásai esetében a távközlési szolgáltatással kapcsolatos igazolt költségeit leszámítva, csak a zenefelhasználás útján elért nettó bevétel alapján fizesse a szerzői jogdíjat. A Díjközlemény szintén rendelkezik a jövő évben valószínűsíthetően bevezetésre kerülő MMS (multimédia-üzenetküldő) szolgáltatások útján történő zenefelhasználásról is.

A csengőhang-szolgáltatók szerződésbe foglalt, minden egyes letöltésre kiterjedő elektronikus adatszolgáltatási kötelezettsége nagy pontosságú, a hangfelvétel-kiadás engedélyezéséből ismert jogdíjfelosztást tesz lehetővé.

Figyelemmel kellett lenni arra, hogy a zeneművek csengőhangként történő felhasználása a műélvezettől nagymértékben eltérő, túlnyomórészt háttérzenei, illetve figyelmeztető, megkülönböztető jellegű, ugyanakkor egyértelműen kereskedelmi célú. A zenemű- részleteket a ma bevett csengőhang-felhasználás során dallamukra „redukált” formában rögzítik, és ezek így is érzékelhetők. Ez felveti azt a kérdést, hogy történik-e átdolgozás (Szjt.29.§), illetve megvalósul-e a mű sérthetlenségéhez fűződő személyhez fűződő szerzői jog (Szjt. 13.§) megsértése?

A Jogdíjközlemény, amely a közös jogkezelő szervezet minden felhasználási szerződéseinek általános szerződési feltételként részévé válik, tekintettel van az első felvetett problémára, és rendelkezik arról, hogy a közös jogkezelés során a változatlan formában történő (ideértve az Szjt. 50. § szerinti, az adott felhasználáshoz nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat is) nyilvánosságához közvetítés engedélyezése valósul meg. (Ezen jogi álláspontot igazolja az SZJSZT már említett szakértői véleménye is). Ha a művön a felhasználó mégis a külön engedélyezés alá nem eső mértéket meghaladóan változtat, ehhez egyedi engedély, ún. autorizáció is szükséges. A végrehajtott változtatás mértékéről a felhasználó nyilatkozik a szerződésben, s ha autorizáció is szükséges, ennek beszerzése a felhasználó felelőssége. (Az autorizáció beszerzése közvetlenül a szerzőtől, vagy esetleg erre is jogot szerzett zeneműkiadótól történik. Az eljárás hasonlít a hangfelvétel-kiadás szerzői engedélyezése során az átdolgozással – elsősorban a zeneszövegek fordításával – összefüggésben jogszerűen követett gyakorlathoz. A különbség csupán annyi, hogy a szolgáltató csengőhang-kínálata szinte napi változtatása miatt nincs mód az előzetes autorizálásra.)

A személyhez fűződő jog esetleges megsértését az egyes felhasználási szerződések kezelik. A felhasználók helyállást vállalnak a szerző személyhez fűződő jogainak megsértése esetére (a személyhez fűződő jog gyakorlása kívül esik a közös jogkezelésen).

Ugyanakkor látni kell, hogy a csengőhang-szolgáltatás a közeljövőben ugrásszerű fejlődés előtt áll mind gazdasági, mind műszaki szempontból; az adatátviteli sáv szélesség növekedése és az adatsűrítési technológia fejlődése már lehetővé teszi, hogy a csengőhang- dallamokat teljes összhangzati környezetükben közvetítsék a nyilvánossághoz (már ma is, pl. Japán). Emiatt – lehet, hogy már 2002-ben – az átdolgozási, torzítási kérdés súlytalanná, sőt tárgytalanná válik.

6. Az információs társadalommal összefüggésben szolgáltatást nyújtók felelősségének korlátozása és az értesítési-eltávolítási eljárás

A szerzői jogi szabályozás mellett, azzal párhuzamosan él az egyes, információs társadalmi szolgáltatásokra vonatkozó felelősség-korlátozást tartalmazó elektronikus kereskedelmi törvény (Elkertv.). Az Elkertv-t az Országgyűlés 2001. december 18.-án fogadta el, kihirdetése 2001. december 23.-án történt, a hatályba lépés napja: 2002. január 23. A 2002. évi közös jogkezelői díjközlemények az Szjt. 90. § (1) bekezdésével összhangban történt megállapításának napja minden esetben a törvény elfogadását értelemszerűen megelőzte.

Az Szjt. 90. § (2) bekezdés szerinti, a jogdíjközlemények érvényességi feltételét jelentő miniszteri (NKÖM miniszter) jóváhagyás napjai az Artisjus és az MSZSZ-EJI esetében: 2001. december 29., a Hungartra nézve: 2001. december 21. (Magyar Közlöny 2002/2. 157 és 163.o., 2002/4. 200.o.)

A jóváhagyott jogdíjközlemények hatályba lépésének napja 2002. január 1. (Artisjus: Jogdíjközlemény VI. fejezet és záradék; Magyar Közlöny 2002/2., 157.o., Hungar Jogdíjközlemény: Magyar Közlöny 2002/4., 200.o., MSZSZ-EJI Jogdíjközlemény: Magyar Közlöny 2002/2., 163.o.)

A jogdíjközlemények tehát az Elkertv. hatályba lépésének napján már hatályban voltak.

Az Szjt. 90.§ (1) bekezdése szerint a jogdíjközlemények a közös jogkezelés során gyakorolható vagyoni jogok és érvényesíthető díjigények esetében a fizetendő díjakat és a felhasználás egyéb feltételeit tartalmazzák. Az Szjt. 90. § (1) bekezdése alapján a szerzői és a szomszédos jogok közös kezelését végző egyesület abban a körben, amelyben a nyilvántartás szerint jogkezelésre jogosult, rendszeres időközönként megállapítja az egyes felhasználási módok tekintetében a (...) jogdíjakat és a felhasználás (...) egyéb feltételeit.

Mivel a felhasználás az Szjt 16. § (1) bekezdése alapján a szabad felhasználás és az engedélyezés nélküli díjigények törvényben meghatározott esetein kívül csak felhasználási szerződés alapján válik

jogszerűvé, a jogdíjközlemények rendelkezései általános szerződési feltételeknek minősülnek. Az Szjt. 16. § (1) bekezdés kimondja: E törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető. Az Elkertv. felelősségkorlátozási rendelkezéseinek hatálya alá tartozó szolgáltatások szerzői jogi szempontból az ún. többszörözés (Szjt. 18, 19, és az előadóművészek esetében 73.§ (1) bekezdés a) pont) és lehívásra hozzáférhetővé tételnek minősülő felhasználási cselekmények (Szjt. 26.§ (8) bekezdés a szerzők, 73.§ (1) bekezdés e) pont az előadóművészekre) körében valósulnak meg. E felhasználási módok tekintetében nem tartalmaz az Szjt. olyan eltérő rendelkezést, amelyre az Szjt. 16.§ (1) bekezdése utal.

Az Szjt. 3.§ alapján az Szjt.-ben nem rendezett kérdésekre a Ptk. szabályait kell alkalmazni. A Ptk. 226. § tartalmaz rendelkezést arra az esetre, ha a megkötött szerződés hatálya alatt – a szóban forgó esetben a jogdíjközlemények hatálya alatt - hatályba lépő jogszabály érinti a szerződés – a jelen esetben a jogdíjközlemények -tartalmát. A Ptk. 226. § lényeges, idevágó szabályai kivonatosan a következők: Jogszabály meghatározhatja a szerződés egyes tartalmi elemeit, és kimondhatja, hogy ezek a szerződésnek akkor is részei, ha a felek eltérően rendelkeznek. (226.§ (1) bekezdés) Jogszabály a hatályba lépése előtt megkötött szerződések tartalmát csak kivételesen változtathatja meg (226.§ (2) bekezdés).

A számottevő részében kötelező, alapvetően közigazgatási jellegű normákból álló Elkertv. hatályba lépése a Ptk. említett rendelkezése útján kihat a hatályos jogdíjközlemények tartalmára.

Két ponton érintkeznek az Elkertörvény és a jogdíjközlemények: a szolgáltató fogalmát és az elektronikus kereskedelmi felelősségkorlátozás alá eső felhasználási cselekményeket meghatározó normák esetében.

A jogdíjközlemények szolgáltatót meghatározó fogalmai nem ütköznek az Elkertv. által bevezetett fogalmakba. Az Elkertörvény szerint szolgáltató: az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó természetes, illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet. Információs társadalommal összefüggő szolgáltatás pedig elektronikus úton, távollevők részére, ellenszolgáltatás fejében nyújtott szolgáltatás, amelynek igénybevételét a szolgáltatás igénybe vevője egyedileg kezdeményezi, továbbá mindazon ellenszolgáltatás nélkül, elektronikus úton, távollevők részére, az igénybe vevő egyedi kezdeményezésére nyújtott szolgáltatások, amelyek a szolgáltató, illetve az igénybe vevő részéről nem az Alkotmány által biztosított véleményszabadság gyakorlásának körébe tartoznak (2. § f) és i) pontok).

A jogdíjközlemények a szolgáltató fogalmát abból a szempontból tartalmazzák, ahogy a szolgáltatók az Szjt. szerinti, lehívásra hozzáférhetővé tételben álló felhasználást [Szjt. 16. § (1) és 26. § (8) bekezdés, illetve az előadóművészek esetében 73.§ (1) bekezdés e) pont) valósítanak meg. A szolgáltató fogalmán belül elkülönítik az Elkertv. felelősség korlátozásról szóló rendelkezéseinek hatálya alá nem eső, szerzői jogi védelem alá eső tartalmat szerkesztő, ellenőrző, a hálózati hozzáférés számára elsődlegesen rendelkezésre bocsátó és tartó tartalomszolgáltatót (pl. Artisjus Díjközlemény: IV.3.10. pont, MSZSZ-EJI Díjközlemény 7.a pont), és a felelősségkorlátozás hatálya alá eső egyéb szolgáltatót. A Hungart Díjközleménye ez utóbbi szolgáltatót egyébként hálózati szolgáltatást nyújtó szolgáltatónak nevezi. A szerzői jogi szempontú elkülönítés nem ütközik az Elkertv.-be, nem megy túl az Elkertv. általános szolgáltató-fogalmán, nem tekint olyan jogalanyokat is szolgáltatóknak, amelyek az Elkertv. szerint nem minősülnek annak. Célja pusztán az, hogy a közös jogkezelési szerződési gyakorlatban összehangolható legyen az Elkertv. felelősségkorlátozó szabályrendszere (7-12.§-ok) és a lehívásra hozzáférhetővé tétel szerzői jogi engedélyezése.

Az Elkertv. az ingyenes információs társadalmi szolgáltatások körében az alkotmányos véleményszabadság elektronikus úton történő gyakorlását kivette a törvény hatálya alól. E joggyakorlás azonban csak a (tartalom) szolgáltató saját véleményének megformálására és nyilvános közlésére terjedhet ki, tartalmilag nem eshet egybe a szolgáltatótól különböző személy szerzői művének, vagy előadásának lehívásra hozzáférhetővé tételével (nem színpadra szánt zene- és irodalmi

művek, képző- és iparművészeti alkotások, illetve előadások e felhasználási módjáról szólnak az érintett jogdíjközlemények). Emiatt e szűkítést sem sértik a jogdíjközlemények szolgáltató-fogalmi.

Az Elkertv. felelősségkorlátozó rendelkezései maradéktalanul érvényesülnek a jogdíjközlemények mellett, a törvényi rendelkezések a Ptk. 226. § útján a jogdíjközlemények (általános szerződési feltételek) részévé váltak 2002. január 23.-tól, az Elkertv. hatályba lépésétől kezdve.

A jogdíjközlemények megállapításakor még nem volt ismert az Elkertv. szövege, zajlott a törvényjavaslat parlamenti vitája. A közös jogkezelő egyesületek jogdíjközleményeik megállapításakor abból indultak ki, hogy a szolgáltatók a polgári jog általános szabályai szerint felelnek, vagyis az Elkertv. szerinti felelősségkorlátozás akkor alkalmazható, ha a szolgáltatók szolgáltatásaik nyújtása során véletlenül, azaz úgy járnak el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható (Ptk. 4.§ (4) bekezdés, a kártérítés tekintetében 339.§ (1) bekezdés). A vétkesen eljáró szolgáltatót a felelősségkorlátozás kedvezménye nem illeti meg.

Ez összhangban áll az Elkertv 7.§ (1) és (2) bekezdéseivel, amelyek szerint a szolgáltató a polgári jog általános szabályai szerint felel (...) a szolgáltatás során továbbított, tárolt, vagy hozzáférhetővé tett, jogszabályba ütköző információval okozott jogsérelemért, vagy kárért. Nem felel azonban a szolgáltató a szerzői jog által védett információ továbbítása, tárolása, vagy hozzáférhetővé tételével okozott jogsérelemért, illetve kárért, amennyiben

- eleget tesz az egyes, felelősségkorlátozó eseteket szabályozó rendelkezésekben (Elkertv. 8-12.§-ok) meghatározott feltételeknek,
- lefolytatja az Elkertv. 13.§-a szerinti értesítés-eltávolítási eljárást, valamint
- úgy jár el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

A jogdíjközlemények e feltételek közül csak a véltenségi feltételre utalnak, és még a törvényszöveg ismerete nélkül írják körül a felelősségkorlátozás hatálya alá eső szolgáltatás-fajtákat. A véltenség követelményét akként fejezik ki a jogdíjközlemények, hogy akkor illeti meg a szolgáltatókat a felelősségkorlátozás, ha a szolgáltató nem ismeri és az adott helyzetben a tipikus (átlagos) szolgáltatótól nem is várható el, hogy ismerje a tárolt, továbbított, vagy hozzáférhetővé tett tartalmat (Artisjus Jogdíjközlemény IV. fejezet, 3.11. pont bevezető szövegrésze, Magyar Közlöny 2002/2. szám, 154.o.Hungart Jogdíjközlemény , Magyar Közlöny 2002/4. sz., 197.o, MSZSZ-EJI Jogdíjközlemény 8.1. pont bevezető része, Magyar Közlöny 2002/2. sz., 162.o.).

Az Elkertv. pontosan meghatározza a felelősségkorlátozás hatálya alá eső egyes szolgáltatásokat (egyszerű adatátvitel, és ehhez szükséges átmeneti tárolás - 8.§, közbenső és átmeneti automatikus tárolás – 9. §, tartós tárolás – 10. §, információk megtalálását elősegítő segédeszköz biztosítása – 11. §), és az adott helyzetben általában elvárható magatartás követelményeit minden egyes szolgáltatásra. E rendelkezések maradéktalanul érvényesülnek a jogdíjközlemények mellett, a törvény rendelkezései a Ptk. 226. § alapján a jogdíjközlemények (általános szerződési feltételek) részévé váltak az Elkertv. hatályba lépésétől kezdve.

Az Elkertv. szerinti magatartási mérce irányadó minden, az említett törvényi rendelkezések hatálya alá tartozó szolgáltatást nyújtó szolgáltatóra. A felelősség korlátozása akkor illeti meg a szolgáltatókat az adott szolgáltatásra nézve, ha eljárásuk megfelel az említett mércének, egyébként vétkesnek (úgy járnak el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható), és önként lefolytatják az Elkertv. 13. § szerinti, az említett jogdíjközleményekben általános szerződési feltételekként is megfogalmazott értesítés-eltávolítási eljárást.

A felelősségkorlátozás hatálya alá tartozó szolgáltatások közül az egyszerű adatátvitel (Elkertv. 8. §) annyiban jelent a szolgáltatókra nézve a szerzői jog által védett információ szempontjából még kedvezőbb kivételt, hogy a pusztán adatátvitelből álló cselekmény fogalmilag nem jelent felhasználást az Sztj. alapján. Ezért a pusztán egyszerű adatátvitelt végző szolgáltatóval szemben eleve sem lehet szerzői jogi igényt érvényesíteni. (E „kivétel” csak a szerzői jogi védelem alá eső információ egyszerű átvitelére vonatkozik, egyéb információra nem.) Az elektronikus kereskedelmi felelősségkorlátozás

egyéb eseteiben – ha a szóban forgó cselekmények a szerzői mű /előadás szerzői jogi törvényben meghatározott felhasználását valósítják is meg, a felelősség felső határát (az Elkertv. szerinti feltételek megvalósulás esetében) az abbahagyásra, eltiltásra kötelezés jelenti.

Az értesítés-eltávolítási eljárás jogalapja kettős. Egyrészt az Elkertv. szerint a felelősségkorlátozás egyik törvényi előfeltétele (Elkertv. 7.§ (2) bekezdés), másrészt a jogdíjközlemények tartalmi elemeként általános szerződési feltétel (Artisjus: IV. fejezet 3.11. pont, MK 2002/2, 154, 155.o. Hungart: MK 2002/4, 1.-7. pont, 197, 198.o., MSZSZ-EJI leírásra hozzáférhetővé tételről szóló jogdíjközlemény 8. pont, MK 2002/2., 162-163.o.). Ez utóbbiak szerződéssé értek az érintett felhasználók reprezentatív szervezetével, a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesületével kötött együttműködési megállapodás formájában. Mind az általános szerződési feltételek, mind a szerződés összhangban állnak az Elkertv. felhatalmazásával (Elkertv.13.§ (11) bekezdés).

A szerződéssel alkalmazott értesítési-eltávolítási eljárás lényege, hogy a szolgáltató önként, tehát külön jogérvényesítési eljárás nélkül vállalja, hogy megakadályozza a szerzői és szomszédos jogi jogosult által jogsértőnek állított tartalomhoz való hozzáférést, ha az érintett jogosult kellően valószínűsíti a jogsértés bekövetkezését. Ez a kiterjesztett közös jogkezelés törvényi háttére előtt az említett együttműködési megállapodás alapján (Szjt. 91.§ (1) bekezdés) leegyszerűsíti a közös jogkezelő egyesület számára a valószínűsítést, és egyben biztosítja a szolgáltatót arról, hogy valóban a jogosult, és csak ténylegesen bekövetkezett jogsértésre tekintettel élhet az értesítés jogával. Egyébként az eltávolítás az abbahagyás, illetve az eltiltás polgári jogi jogkövetkezményének, vagyis az elektronikus kereskedelmi felelősségkorlátozás felső határának az önkéntes alkalmazását jelenti. Ha a jogsértőnek állított tartalom szolgáltatója a jogérvényesítéshez szükséges adatai közlése mellett vitatja a jogsértést, az eltávolítást meg kell szüntetni, és megismételt eltávolításra csak akkor kerül sor, ha a jogosult jogérvényesítési eljárást kezdeményez, és erről az eltávolítást vállaló szolgáltatót értesíti. A jogérvényesítési eljárásban hozott érdemi határozat zárja le a folyamatot. Ha a jogérvényesítési eljárás sikeres, az eltávolítás hatálya határidő nélkül fennmarad. Ha sikertelen, a jogsértőnek állított tartalomhoz való hozzáférést vissza kell állítani, és felvetődik az indokolatlan eltávolítással okozott kár megtérítésének igénye is.

¹ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről

² Az irodalmi és zenei közös jogkezelő társaságokat tömörítő párizsi székhelyű nemzetközi szervezet (Confédération Internationale des Sociétés d'Auteurs et Compositeurs)

³ A 2002. évre szóló díjközleményeket ld. Magyar Közlöny 2002/4. szám, IV.C és IV. E alfejezetek

⁴ SZJSZt 37/01. sz.